

פרקים במשנתו העיונית של הרב קוק

סדרת שיחות

שיחה ה

ערכי תרבות: ספרות (א)

- ראשי פרקים:
- הקדמה: שתי גישות לספרות.
- השפעת הספרות.
- הצורך בספרות לדור.
- על העתונות; פעילותו הספרותית.
- תרגום אוצר היהדות לשפה מודרנית.

- א. אמונה
- ב. אדם וחברה
- ג. ישראל וארץ ישראל
- ערך וביאור:
- ישעיהו הדרי
- בהשתתפותו של:
- צבי ירון (זינגר)

1. השפעת הספרות
הרב הירבה במשך כל שנות חייו לכתוב ולדבר על עניני ספרות. זומה שאפשר לחלק את דעותיו בנושא זה לשתי גישות: האחת — הגישה המעשית השגיה — הגישה המהותית. בשיחותיו נעסוק בצד המעשי של השקפתו על הספרות, וכשיחה הבאה — על הצד המהותי.
הגישה המעשית רואה בספרות אמצעי למטרה נעלה יותר. אין הספרות נכתבת "לשמה", לשם ספרות אלא כדי לשמש מגמות חשובות יותר. השקפה זו מצאה לה הד עמוק בלבו של הרב לרגל הצרכים המיוחדים של הדור.
בימי צעירותו של הרב היתה עדיין ציכרת האגודת-למסויה שהכניסה ספרות המשלה וספחיה בלבנות בני הנעורים. הרב ראה את התקנה על ידי שימוש לטובה באותו האמצעי גופו: יצירת ספרות שתענה על צרכי הדור הן מבחינה מחשבתית והן מבחינה אסתטית.

נושט להם דברים טובים, דברים נוחמים על ידי אותו הכוח, שטלטל אותם לתוך המצב הנרעש וההרוס, כי מה

הוצאת "אמנה" ירושלים
הדפסה ראשונה (תשכ"א)
הדפסה שניה (תשל"ו)

הוא הכח הפועל את כל השנויים הנמצאים בקרבן, שבגללם אנתנו כל כך סובלים אם לא הספרות?

וכיוון שהספרות פועלת עליו הרבה, מובן שרק בכוח המחשבי שבקרבנה היא פועלת. אף על פי שנקט' בתוכה להג הרבה ודברים מחממים ומלהיבים לבד, אבל מכל מקום אם לא היה לה בסיס מחשבני, אי אפשר שתתקיים ותקנה כל כך הרבה לבבות.

(עקיב'חאן, עמ' 6)

2. הצורך בספרות לדור

מהי אם כך התקנה? התקנת מכשירים וכלים ספרותיים כדי לענות על תבניות שצוריה הספרות החילונית. אם נגפה את יצירותיה, נמצא בעומקה יסוד פילוסופי-אידאולוגי, שאנו י"ש להתמודד, אבל התמודדות זו תצליח רק אם האמצעים הספרותיים יותאמו לצרכי הדור:

בין כל הדברים המושכים את הלב בזמננו והפועלים הרבה על החיים היא הספרות והשירה, מוכרחים אנו לדאוג, שגם בזה המקצוע יהיה לנו משלנו, ולא תהיה עוד ברית כרותה, שכל בעל כשרון ספרותי וכל משורר מפורסם מוכרח הוא להיות כופר ופושע ישראל למפרע.

(אגרות הראי"ה, ח"א, עמ' קצה)

העט כבש לו את העולם, הוא רודה במחשבות, ברגשי-הלב וגם במעשים, בבטחה הוא עושה דרכו, הציג שנויים ומדקרות חרב במנוחה הוא שולח, ואנחנו למה לא נעשה לנו גם אנו עט? לבצר לנו מעמד בריא בספרות קבועה והגונה ומתגברת בכל גווניה לטובה... העט הוא בן המחשבה, והמחשבה היא מולדת הלמוד. (שם עמ' כב)

כמה אנו צריכים לחזק ידי סופרים ומשוררים וכל בעלי כשרון אמנותי המוכשרים לעבוד, על שדי המחשבה הצלולה, מוחשבת התחיה הלאומית.

לחפש כמטמונים אנו צריכים אחרי כוחות רעניים

פועות עליו: משפיעה.

נסתרים, לטד ספרותיות על ידי עתונים וירחונים וכל מיני השפעה כאלה.

(שם, עמ' קלו)

3. על העתונות

בפובליציסטיקה, כצורה ספרותית, תופס העתון מקום בראש מבוזרת היקפה והשפעתה. מן המפורסמות הוא הדין על שאלת השפעת העתון בין דעת הקהל לבין העתונות. תרב רואה הפקיד נבכר לעתונות בעצוב דעת הקהל ובהשפעה עליו. הוא דן בשאלה זו בצורה מעשית מאד ורב צדיות: ברמת העתונאות, בתוכנו של עתון בכלל ובדרישות מעתונות הקשורה עם חיי האמונה וגישה.

אמנם דעת הקהל הולכת ומתפתחת, והספרות הטובה היא ברדאי האמצעי הישר לפיתוחה ושכלולה. והעתונות הזואגת לפיתוחה של דעת הקהל צריכה היא לעמוד ולהשתדל, שתשאר עומדת תמיד על מדרגה יותר גבוהה ומפותחת מהמדריגה של דעת הקהל שבהווה, ולהמציא תמיד אמצעים נכונים, איך לסגל את הדעה הקהלית ולהקריבה לאט לאותו הגובה, שכבר באה לה העתונות בכללה. כמובן לא על דעתו של העורך הפרטי אנו מדברים כאן, כי אם על רוח העתון וחוג סופריו היותר משפיעים.

(שם, ח"ב, עמ' ח)

חוץ מהרבינים הסופרים ראוי לדאוג לשורת מאמרים מדעיים על-ידי מומחים מיוחדים כי אין לשער קוצר הנפש שמרגיש כל איש בעל טעם בימינו, בעתון שממלא את כל שטחו רק בענינים חברותיים יהיו מה שיהיה, אם לא יוחלף האויר המוגבל באויר אנושי רחב, ובלא תוספות אלו אי אפשר כלל להחזיק מעמד בעתונות חשובה.

(שם, ח"ב, עמ' קטו)

צריכים אנו לבמה ספרותית, כתובה עברית — "עתון הרבנות", שצריך הוא לצאת לאור תחת השגחתנו בצירוף חברים לדעה... בעלי כשרון היוצעים ללכת עם החיים. ועל כן אנו צריכים לבסס לנו אמצעים חמריים ורוחניים, דהיינו סכום כסף שיהיה בכוחו להמשיך את ההופעה לפחות למשך השנה הראשונה, שאז יש לקוות שאחר כך

יהיה אורגן כזה נושא את עצמו, וסופרים ועוררים רוחניים בעלי טעם ודעה, הבקיאים יפה כל אחד באותו מקצוע אשר יקח לו לנושא ענינו.

... ידבר על כל המתחייב... לכל החיים בארץ ישראל, איך לאסור מלחמת מגן גוד המהרסים. ומובן הדבר שלא יניח אורגן כזה את ידו מכל זרמי החיים כולם, אפילו אותם שאינם נוגעים בדרך ישרה לעניני דת קדוש; מכל מקום הכל עולה לחטיבה אחת לאמץ את רוח ד' אשר על עמו ונתלתו, כשהדברים נעשים על טהרת הקדוש.

ועל־דבר עתון יומי, ולכל הפחות דר־שבועי, אשמח מאד אם יעלה הדבר, והנני כמובן מוכן לעשות בזה בלי נדר ככל אשר תשיג ידו הכחה. אמנם שאהיה אנכי העורך הראשי, מסופקני אם הדבר מסכים עם המון סרודותי.

(שם, ח"א עמ' שיט)

הרב לא היה רק "גאון דורש" אלא אף "גאון מקיים". מפעליו הספרותיים אף בתחום הפובליציסטי רבו עד מאד. עוד בהיותו בחו"ל עסק בכתיבה ובעריכה. בשנים תרמ"ז-ט ערך את המאסף "עטור סופרים". במאסף ה"פלט" פרסם מספר מאמרים בולטים על הלאומיות בישראל וכן מאמרים בשם: "עצות מרוחק" ו"אפיקים בנגב".

פעולתו הספרותית קבלה תגופה מחדשת עם עלותו ארצה. בתקופת יפו ערך קבצים ספרותיים־מדעיים בשם "הגיד" ו"התברכות-הישראלית", והשתתף בקובץ הספרותי "התכומני" שיצא ע"י אגודת הסטודנטים החדשים בשווייץ. אולם עיקר עבודתו התבטאה בחברות ובספרים שבהם תרצה את דעותיו. הראשון שבהם, "עקבי-הצאן", ולאחריו — מרבית כתביו, הן שיצאו לאור בחייו והן לאחר מותו.

4. תרגום אציר היהדות לפנגון מודרני

כונתו של הרב בעבודתו הספרותית היתה לקרב את בני-הדור לאוצר המחשבה של היהדות. אציר זה היה במידה ידועה חתום בפני תצורים בגלל קשיי סגנון, הבעה נוסח מחשבה. התקנה היא,

אִפוא, לתרגם את שפת ספרי המחשבה, בכל השטחים, לשפה מודרנית, שתתשב על לב בני דורנו. לפעולה ספרותית רבה זו יש צורך בחבר מומחים בעלי כשרון ספרותי, שיקבלו על עצמם משימה זו והרב לא פסק כל ימיו מלהזיף, למילוי יעוד זה.

הננו חייבים לקנות לנו את הכשרון הספרותי, את הסגנון החי לכל צבעיו, את הפרוזה ואת המליצי. ואם יש בנו מי שמרגיש את רוחו בנטיה לשירה ופיוט, אל נא יעזוב כשרונו. והננו חייבים להכין לנו את הנשק הזמני: העט. אנו צריכים לתרגם על פי הסגנון הזמני את כל האוצר הקדוש לנו, לקרבם לבני דורנו ולותנם בספרות הסגנונית של ההווה.

(שם, ח"ב עמ' רמז)

על פי אמת מידה כזו מוד הרב את היצירות הספרותיות, שנתחברו בימיו, וכשלא נמצאו מתאימות לדרישות הזמן הסגנון לא היסט אף לבקר, וכך כתב לאחד מהדברים על ספרו:

המחברת הקרה "בני האומה" באה לידי, בשמחה פנימית קראתיה... אמנם לא אוכל לכתוב מכבוד ידידי שנודרש מאד לתקן את הסגנון בהדפסות הכאות, בייחוד, לחיזהר כמה דאפשר משיבושים מורגשים בדקדוק הלשון, המביא לידי בוז אצל קטני הדעה (שהם הרבים) גם את הענין הנשגב של הנושאים בכלל.

אבטח שישמע, כבוד גאונו, לעצתי בזה, והוא דבר קל מאד, שיתן כל חוברת, לפני ההדפסה, ליודע פרק בדקדוק לשון־עבר, והוא יתקן את הדברים הבולטים ביותר.

(שם, ח"א עמ' קמא)

אולם למרות כל זאת לא נתפס הרב לסגנון קליל, כריזמו, שאין לו אחיזה במקורות הספרותיים. וגם אם דרש מעצמו ומאחרים

את הפרוזה: את סגנון הפרוזה.

נשק זמני: נשק שהוזמן גרמו, המתאים לצרכי הזמן והתקופה.

המביא לידי בוז: קטני הדעה מבינים ומוללים בנושאים נכבדים בגלל סגנון לקוי.

כתיבה בנוסח מודרני, לא הסכים למיני סגנונים שאינם אלא לשעתם ואין בהם אלא "זמניותם" בלבד. אחיו של הרב, ר' שמואל קוק שליט"א עסק בהוצאת כתבי הרב בתקופת רבנות יפו והוא סבר שיצירה מסוימת איבה מסוגנת כראוי ועל כך ענה לו הרב:

אותה רומז לדמות את מה שאין הסגנון מלוטש אצלי, לפי דעתך... ואתה חושב, שכל מה שאינו מסוגן לפי הטעם של הספרות החדשה זאת היא שבשנתא. ואנוכי יודע, כי לא תאריך הרבה ממשלת הסגנון החדש בעיניי חכמה חשובים, כי פאיזות וקלות דעת קבעו עליה אות קין, והיא עומדת להיות עוברת מן העולם. ותחנתיה תיקח מקום צורה שכובד ראש ויראת-שמים מיושבת חקוק עליה. וזה הוא נימוקי, בזה שאני משאיר ממה שגראה לצעירים מגומגם.

(שם, עמ' קטא)

שיחה ו

ערכי תרבות: ספרות (ב)

ראשי פרקים:

תפקידה המהותי של הספרות.
ספרות האהבה והזהירות בה.
קדושת נפשו של הסופר.
הרב, שירתו ושיריו.

1. תפקידה המהותי של הספרות

ראינו בשיחה הקודמת את דבריו של הרב על הגישה המעשית לספרות. אולם הרב דן בבעיה אף מצידה השני: הגישה זמנית. הספרות ככל האמנויות האחרות, יש לה תפקיד נכבד בגילויים של יצירות רוח האדם. בלבן של האדם פנימה מתפתחים רעיונות ורגשות, והאדם מחפש דרכים לתת ביטוי לכל המתרחש בנפשו. הביטוי הזה גופו גורם לרוח האדם שיתפתח יותר ויתבהר יותר אף ליוצר עצמו. ברם, עיקרה של היצירה — בצידה המהותי — בזה שיצאה מהתעלם מהגנות, מבחינת ה"בכוח" (פוטנציאלי) והרי היא בעולם המציאות, בנגלה, בבחינת ב"פועל". וכל זה מבלי לדון בתועלת המעשית (כגון תעמולה, פרסום דעות וכו') שמביאה הספרות בצידה המעשי-ענייני.

הספרות, הציור והחיסוב עומדים להוציא אל הפועל כל המושגים הרוחניים המוטבעים בעומק הנפש האנושית, וכל זמן שחסר גם שרטוט אחד הגונו בעומק הנפש, שלא

הדיוטוב: הפיסול.

שכשתא: שיבוש, טעות.

מוטב: בלתי-ברי. יש ביטויים בלתי ברורים בדברי הרב, אולם במתכוין לא הכויר אותם הרב בעצית סגנון קליל, שלדעתו אינו כדאי-מצא רצינות.

יצא אל הפועל, עוד יש חובה על עבודת האמונות להוציא.
עולת-ראייה, ח"ב, עמ' א

2. ספרות האהבה והזוהרות בה

בשטח זה של פיתוח ומתן מבע לרגשות האדם יש מעמד מיוחד ל"יצועי הנפש מצד רגשי האהבה הטבעית" זו התופסת מקום נכבד במציאות, בחיים ובעולם המוסרי.

לא כל מה שיש לו אחיזה בנפש האדם צריך פיתוח. אדרבה, יש נטיות שצריך לחסום בפניהם את הדרך ולמנוע את גדולתן.

אכן, יש שטחים שהם "שטחי-גבול" — העומדים בין שטחי החיים הראויים לביטוי ספרותי לבין השטחים הראויים לגינה ולכיעור. נושא האהבה — הזוהרות ודושה בו ביותר. רק הנשמר בעצמו מפני זיהום יכול לספג בנושא זה, בלי להפגע ומבלי לפגוע. "רק אנשי קדוש ראויים להיות שרי (שי"ן ימנית) קדושי".

דברי הרב בקטע הנבא נדפסו בכמה מקומות. ד"ר מ. ב. לוי, אחד מתלמידי כותב: "באחד הסדלים שהייתי משייל עם כבוד קדושת מרן אדוני מורי ורבי זצ"ל זום זום מתוך לעיר בויסק (קורלנד-ליטא) בשנת תרס"א נבעו מפני קדשו ורעיונות האלה. מדד העברתי עפרוני לידו, ובשכחו על אחת האבנים על די הרבות החומה שם, רשם בעפרוני את הדברים האלה. אחר כך שלחתי ל"המזרח" ונדפסו שם בשם "שביעת עין א"ה".

המאמר העתק אף בירחון ה"חד" ובקובץ "אלומה" א' — תרצ"ו. בשינויים מסוימים הוא מופיע אף ב"עולת-ראייה", ח"ב, בהסבר על שיר-השירים. ד"ר נחמה לכוביץ פרסמה מאמר זה בניקוד ובליווי הערות מיוחדות ב"מציעות" ג'.

רק אלה האוצרות, שבהתפתחם הם מבסמים את אור המציאות, טוב ויפה לפתח. אמנם, אותם הדברים הגנוזים, שקבורתם היא בעולם, עליהם מתקנת היתד שעל אזננו

עבודת האמונות: הספרות, הציוני, הפיסיול.

מבפנים: ממלאים בבושם.

כיעורם: חסולם מן העולם.

מתקנת היתד: עיני דברים כ"ג, ח"ד.

לחפור ולכסות, ואוי לו למי שמשתמש ביתד זו לפעולה שכנגדה למען הרבות באשה.

יצועי הנפש מצד רגשי האהבה הטבעית הנוטלת חלק גדול במציאות במוסר ובחיים, הם ראויים להתפרש על-ידי הספרות בכל הצדדים שבהם היא מוציאה אל הפועל את הגנוז, אבל רק בשמירה היותר מעולה מנטות לצד הכשרון המכוער שיש באלה הרגשות, שמהפך אותם מטהרה טבעית לטומאה של זוהמה מנוולת. רק אנשי קודש ראויים להיות שרי-קדושי.

3. קדושת נפשו של הסופר

עם כל החשיבות שהרב ייחס לספרות ולתפקידיה הוא נמנע מלראות בה "אמונות לשם אמונות". היצר חיובי לתת מבע לרגשות רוחו, אבל הוא אינו יכול להתערטל מעצמו וליצור בלי זיקה בינו לבין היצירה. ומשום כך מטיל הרב חובות על הסופר לפני שיגיש לעבודה: טהרת המצוות, ויכוון מעשים ושלימות נפשית. בכל אלה הוא רואה הנאים הכרחיים להצלחתה של הספרות:

אי אפשר לספרות ישראלית שתצליח בלא התקדשות הנשמות של הסופרים. כל סופר שאינו עמל לטהר את מידותיו, לזכך את מעשיו ואת רעיונותיו, עד שיהיה עולמו הפנימי בעצמו מלא אורה והשלימות הפנימית מורגשת בתוכו, יחד עם הדאגה להשלים את החסר... כל זמן שאינו עומד במעמד כזה, לא יוכל להקריא סופר באמת.

הספרות ותקדוש, וגם הסופרים יתקדשו, יתרומם העולם להכיר את כוחה הגדול והעדין של הספרות — הרמות היסוד הרוחני בעולם... וכל סופר... לא יטבול עטו בלא טהרת נשמה וקדושת רעיון.

סופר כזה, טהור במידותיו, זך במעשיו ושלם בנפשו היה הרב עצמו. כבר בחייו של הרב העירו, שהוא הוא משורר התשובה, עליה כה הרבה לכתוב:

כאשה: סרחו, ריח רע.

הנומלת: תופסת.

וקום יקום לנו משורר התשובה, שהוא יהיה משורר החיים, משורר התחיה, משוררה של הנשמה הלאומית ההולכת להגאל.

4. הרב רשירתי
 הרב קוק היה סופר פורה. חלק גדול מכתביו נכתב מתוך גישה עניינית-מעשית להפקידי הספרות, ומתוך רצון לתרגם את אוצר ערכי היהדות, על כל מכמניו, ללשון הדור. אבל הרב קוק היה אף משורר; ושירתו — שירת-מהות; לא מתוך מגמה מסוימת אלא מתוך זכרח לפרק את עצמות הרגשות, מתוך תשוקה ל"הוציא אל הפועל" את שפע הציגי הרוח, ומשום כך פורצים דבריו את גבול זבהיר והברור ואת כללי השייח והמשקל, הדיבור הוא קטן מכדי להביע את "תעופת המחשבה", לשון הפרווה מצומצמת וזכדה והמשקל והחרוז — כובלים כ"נחשתים".

ואשר תציג את הספרות האירופית בדיקנותה ובירורה... אינני מקנא בעלי הגילוי שהם מבטאים את הכול בברור. בהרבה מקומות ישנם עיניים גדולים כאלה, שרק אם נמעך אותם, אם נטשטש את צורתם, (עד שיהיו קטנים כל-כך, כמו שקטן הוא הדיבור שלנו לעומת תעופות המחשבה) — אז אנו יכולים לבטאם בבירורם.

הגיגותי הנם מני ים רחבים, בשפה פריזית להביעם בל אוכלה. שלא בטובתי הנני מוכרח להיות משורר, אבל משורר חפשי. לא אוכל להיות קשור לנחשתים של המשקל והחרוז. הנני בורח מן הפרוזה הפשוטה, מפני הכובד שיש בה, מפני צמצומה, ולא אוכל להכניס עצמי בצמצומים אחרים, שאולי הנם יותר גדולים ומעיקים מהמועקה של הפרוזה, שממנה אני בורח.

הקטע לקוח מתוך "יומנו" של הרב יומן זה נכתב על בני פתקאות ורשימות בהם צורחים רגשי נפש פרוסיים ואשויים. לפי התכנית יצאו רשימות אלו, בליות שיריו ואמרותיו בכרך אחד בשם: "אורות הראייה".

תעופת : מעוין.

הרב כתב שירים רבים, לעצמו, רק שנים מהם נתפרסמו בחייו. רובם עדיין גנוזים, חלק משיריו הובא לדפוס לאחר מותו. בחוברת "סני" אלוך תש"ח (יצאה אף בצורת ספר "זכרונו") נדפס חלק מחשיריו, בליות הקדמה מאת א. מ. הכרמלי. מקובץ זה לקיח אף השיר "מרחבים".

5. מרחבים, מרחבים

מִרְחָבִים, מִרְחָבִים,
 מִרְחָבֵי אֵל אֵימֹת נִפְשֵׁי,
 אֵל תְּסַבְּרֵנִי בְּשׁוֹם בְּלוֹב,
 לֹא גִשְׁמִי וְלֹא רוּחֵנִי.

שָׁטָה הִיא נִשְׁמַתִּי, בְּרִחְבֵי שָׁמַיִם,

לֹא יִכְלִיחַ קִירֹת לֵב

וְלֹא קִירֹת מַעֲשֵׂה.

מִסָּר, תִּזְוִן וְתִמֹס —

מַעֲלֵ-לְכָל-אֵלֹה שָׁטָה הִיא וְעָפָה,

מַמְעַל לְכָל-אֲשֶׁר יִקְרָא בְּכָל-שֵׁם,

מִפְּרוֹם מְכַל עֲוֹנָי

מְכַל-נַעַם יְהוָה,

מִפְּרוֹם לְכָל נִשְׁבֹּב וְנֹאצֵל.

חֲלֵלַת אֲהַבָה אָנִי —

צְמֵאֲנִי, צְמֵאֲנִי יְאֵלֵקִי,

כִּפְאֵיל עַל אֲפִיקוֹם.

הוֹי, מִי יִמְלֵל כְּאָבִי,

מִי יִהְיֶה כְּעוֹר לְשִׁירֵי יְהוָה,

מִי יִשְׁמִיעַ קוֹל מְרִירֹתֵי,

צְעַר פְּסוּי תְּרִיב מִרְחָבֵי כָל-יָמַיִם,

צְמֵאֲנִי לְאֵמֶת, לֹא לְחֶשֶׁת הָאֵמֶת.

אובה זו לפרט ולכלל. היו גדולי בשמה שעושר רוחם גבוה היה, כבסחר. הללו לא היתה להם זיקה לעולם, את כל אשרם מצאו ברוחם פנימה, ואת האנשים השפלים ראו כ"עדריי-צאן". אבל בשמות הרב אינה חצובה משודש זה: הוא קשור לעולם, האנשים כולם הם חבריו ונשמתו משולבת עמם; אם כך איפוא, הוא רוצה להעניק להם משהו מאורו.

בחלק הרביעי "כל אשר אדבר" — ויגדל מכאובי, הוא מתאונן שלא יוכל לגלות את כל אורו פנימה לבני החיים — חבריו; וגם אם דבר לא ימצא את הביטוי החולם; אדוכה, הדיבור יאפיל ויעיב את האור הפנימי.

הוא חותם איפוא, בתפילה להחזיק מהצורה, כי אכן צרה היא לו, כן אין לו מערכי לשון; ומבקש הוא מבורא גיב שפתים שימציא לו שפה, כדי שיספר את האמת הפנימית לרבים, לכלל.

6. לחשי החייה

בקובץ "התרבות הישראליה", שיצא לאור בשנת תרע"ג, פרסם הרב בכינוי ספרותי "רבאי", את השיר "לחשי החייה", שגדפס לאורו מכון במקומות שונים.

החייה ולחשת לו לאדם סוד; כי יש בה ובתוכה חיים. והחייה

תִּלְתֵּשׁ לִי סוּד הַחַיִּיהַ כְּלָה:
חַיִּים לִי יֵשׁ, קַח נָא קָח —
אִם יֵשׁ לָךְ לֵב וּבְבֹבָב דָּם,
שָׁרְעַל יֵאוּשׁ לֹא זִמְמָה.

וְאִם לְבַתְּךָ צַרְלָה
וְיִפְיִי לֹא יִקְסִימֶךָ תִּלְתֵּשׁ לִי הַחַיִּיהַ —
סוּרָה מִנִּי סוּרָה
הֲרֵינִי לָךְ אֶסְתֵּרָה.

אִם כָּל צַפְצוּף עֵדֶיךָ
כָּל יִפְיִי הֵי, לֹא הִדַּר שִׁירָתְךָ קִדְשׁ,

אִךְ יָדָם אֶשׁ וְזָדָה כֶּף יַעֲרֹרֶה —
סוּרָה מִנִּי, סוּרָה, הֲרֵינִי לָךְ אֶסְתֵּרָה.

וְדוֹר יִקְוֶם חַיִּי
לְשִׁיר לִיפִי וְחַיִּים
וְעִזְזָה כְּלִי דִי
יִינֵן מִפֶּלֶל שְׁמַיִם.

וּמִזְדָּר כְּרָמֶל וְשָׂרוֹן שְׁפַעַת דְּרֵי הַחַיִּיהַ
מִקְלִישׁ אֵין עִם הֵי,
וּמִעִזְרֵן שִׁירָה יִיפִי חַיִּים אִוֵר קִדְשׁ יִפְלֵא.
וְהַחַיִּיהַ כְּלָה לִי תִדְרֹב: כְּחַיִּי, הֲרֵינִי לָךְ מִתְּרָה?

מזמינה את האדם לקחת את החיים. אולם היא מתנה תנאי: רק אדם בעל לב — לב עם דם — כלומר, לב חוסס ושאינו בו יאוש הוא האדם הראוי לקבל חיים מן החייה. נוסף לכך צריך אדם זה שינא לבר נמול — לא ערל, שיהא מוקסם מיזפי החייה ושיופֵי זה יעורר בו רגשות קודש.

הרב ראה את נשמתו ארוגה בכל גלוי החיים, דהיינו לכל שטח משותף לחיים מצא הד בלבבו. מחיים אלה שאב אהבה ויופֵי. והוא קורא אף לולות — אם לבו לב אהב הוא שישאב אף הוא מעין חיים זה.

ראוי לתת את הדעת למה כוננת הרב במשפט: "שרעל יאוש לא וזמנהו"; אפשר שכוננתו לכיוונים הפילוסופיים במחשבה החדשה. עיין ב"תחכמת הקודש" ע' תצט: "אוחה והסתכלות הרשעות, הפסימיות, הקיצונה שנתבטאה בפילוסופיה החדשה, על ידי כפרנים כשפונטוויז וחבריו". ועיין עוד על "שאיפות היאוש" ב"תחכמת הקודש" עמ' תקה.

אם היופֵי אינו מדבר אל חלב ואדרבה הוא מעורר אש-ורה, הרי החייה כולה — הוד הטבע, אסורים בהנאה. יש קדושה בחיים, ורק המתקדש רשאי להנות ממנה.

ביטוי "אש-ורה" אפשר שכוננתו להשקפה הפנסיאסטית. עיין על כך ב"תחכמת הקודש" עמ' תיג.

בשלושת הבתים הראשונים יסוד הדברים הוא פילוסופי: הקשר בין תהויה — כל תיקום — לבין האדם. יתרי-על-כן: הבריאה ויפיה כמצע להשקפות המטאפיזיות. אולם בשני הבתים האחרונים מקבל השיר כיוון לאומי. הרב רואה בחונו את דור העתיד מלא תהוים, יבזעזעזע ומתענג על יופי וסל שמים. ומעולם הגשמיות, מהדר הטבע (שם) יסוד ההסתכלות הפנטאסטיטית) ישאב דור זה שפע סודות ורוים; ואוי הבריאה כולה "מותרת".

ביסוד השיר מונח הרעיון שהאדם הוא אבר מאבני הבריאה כולה, ומשום כך עליו לחוש בקרבה ובאהבה לכל הטבע. במיוחד מתגלית אהבה זו בארץ-ישראל. בגלות היה לבנו ערל ליפי הטבע וחיינו הצויים ותלושים מעולמות תהוים המתגלים בשירה בריאה. ואם אירע שהתבוננו אדם מישראל בגלוי תהוים ויופי, קרוב היה הדבר "שאך זרם אש זרה" יתעורר בלבו. (ורמז מסוימים בשירה החדשה ובספרות העברית העלו על גס את התהוים ואת אונם עד שהתקרבו לעבודת אלילים זינית. כדאי לשים לב לשיר של שאול משרניחובסקי "דורי את מקוסמת לי" שנכתב בשנת תרפ"ט. בו מופיעים אף המושגים: תהי, סך, דם, השווה עור "תרועת העזו שבחיים" במאמר: "שירתנו הצעירה" לה. ג. ביאליק).

גדולה היא ארץ-ישראל שמחזיקה את האדם הישראלי לבריאותו הנורמלית. התבוננותו בטבע וביפי תהוים מעוררת בו שירת קודש ואף השקפותיו המטאפיזיות באות על תיקונו. יתרי-על-כן זך מתעמקות והולכות. אפילו "מוצגי" תופי החמר, ככרמל וכשרון, שופעים סודות ורוים. לדור הקם בארץ, ההויה כולה מותרת. (על השימוש במושגים כגון: בחירי, תריני לך וכי' עיי' ישעיהו פרק סב פסוק ד).

להבנה נוספת בשיר יסייעו לנו דברי הרב בקטע הבא. (אפשר לרלג עליו אם הענין הובן אל-כפון מתוך עיון בשיר עצמו.)

אין הטבע מתגלה למשורר הישראלי בכל הדרו ויפיו מפני שבר האומה והרחקותה מהחיים הטבעיים הבריאים. ואם ירצה משורר בעל כשרון להתמכר אל הטבע למרות כשלונה של האומה יוכל רק להטביע את עצמו בצד המוחש הגס להפסיע: להשתקע בגלויים המוחשיים-הנחסים, תכלתי עדינים של הטבע.

שלה. אבל את יפיה השמימי לא יוכל לחוש בכל טובו וחדר זיוו, כי כיון שירצה להתרומם אל הספירה הרוחנית ירגיש שבר האומה וידום רוחו, תחת אשר בשקיעה החושית יוכל לשכח לפעמים את המצב החוה של האומה. "מיום שחרב בית המקדש לא נראה רקיע בטהרתו, שנאמר: אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם". התחיה הלאומית, הנכרת בבני הארץ, כשהיא נלקחת עם מקורה החי, תוכל כבר להחזיר רשמים הגונים מזיו הרוחני של הדר הטבע, עד שתולד האפשרות להסתכל לא רק בארציותו כי אם גם באיו השמימי, בערך ידוע המכוון לפי ילוצי האור שבתחיה המתפתחת.

(אורות, עמ' עח)

שקיעה חושית: השתקעות של תהוים.
רשמים הגונים: רשם קיים, חזק.
בערך ידוע ופוי: חזיו השמימי מתגלה בהתבאם לשלבים של תחית האומה. התעוררות. האומה מסייעת למשורר לגלות את יופי הנאצל שבטבע.